

Európske podnety a iniciatívy v rozvoji obchodného a najmä zmluvného práva

Prednáška 13.5.2015, K. Csach

Rozdiely medzi právnymi poriadkami rôznych štátov sa dlhodobo ukazujú ako jedna z prekážok cezhraničného obchodovania. Preto je pochopiteľné, že ekonomická integrácia jednotlivých štátov do väčších celkov s postupným odbúraním bariér obchodovania so sebou prináša aj integráciu právnych poriadkov, resp. vytvorenie zhodných (unifikovaných) alebo harmonizovaných právnych úprav. Okrem vytvorenia medzinárodnej unifikovanej právnej úpravy (napríklad Viedenský dohovor o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru - CISG) je toho typickým príkladom aj **europelizácia obchodného práva**, ako vytvorenie rovnakého právneho poriadku v rámci Európskej únie, alebo aspoň prispôbenie právnych poriadkov jednotlivých členských štátov.

Europeizácia obchodného práva prebieha ako:

- a) prirodzený **samovolný proces** zblížovania európskych právnych poriadkov, kedy jednotlivé štáty preberajú modely právnej úpravy, ktoré sa osvedčili v inom členskom štáte (typickým príkladom je víťazné ťaženie nemeckej právnej úpravy spoločnosti s ručením obmedzeným naprieč kontinentom od počiatku dvadsiateho storočia).
- b) Môže prebiehať ale aj ako **cielená normotvorba**, teda ako vytvorenie právnych pravidiel, ktoré by platili v celej Európe, resp. aspoň v Európskej únii a jej sfére právneho vplyvu (nečlenské štáty, ktoré sa zaviazali priblížiť svoje právne poriadky európskemu právu). Vytvorenie jednotného unifikovaného, alebo aspoň harmonizovaného obchodného práva v Európe má svoj historický predobraz v podobe *lex mercatoria*, resp. *law merchant*. V súčasnosti je pojem europeizácia práva spájaná najmä s rozširovaním právnej regulácie majúcej pôvod v EÚ a **vydávaním právnych aktov EÚ**, upravujúcich obchodné právo.

Súkromnoprávne a osobitne obchodnoprávne otázky sú upravované v prvom rade **primárnym právom EÚ**. Zmluva o fungovaní EÚ upravuje napríklad slobodu usadzovania sa a tým má zásadný vplyv na pôsobenie obchodných spoločností v inom členskom štáte. Zároveň upravuje aj niektoré súkromnoprávne aspekty súťažného práva (napríklad neplatnosť kartelových dohôd). Detailnejšiu reguláciu obchodnoprávných vzťahov nájdeme v **sekundárnom práve EÚ**, pričom z právnych prameňov prevažujú smernice, výnimočne sú však obchodnoprávne otázky upravené nariadeniami ako právnymi aktmi s priamymi a bezprostrednými účinkami aj na súkromnoprávne vzťahy.

Keďže prakticky najdôležitejší prameň súkromnoprávnej regulácie obchodných vzťahov na úrovni EÚ sú **smernice**, nesmieme zabúdať na ich postavenie v systéme prameňov práva a ich pôsobenie vo vnútroštátnom poriadku. Obchodnoprávne vzťahy sú v zásade horizontálne súkromnoprávne vzťahy a smernice nemajú priamy horizontálny účinok. Preto v prípade kolízie medzi znením vnútroštátneho právneho predpisu regulujúceho súkromnoprávny obchodný vzťah a smernice nie je možné aplikovať priamo smernicu, ale vždy len vnútroštátny predpis. Ani horizontálny charakter regulovaného právneho vzťahu však nebráni rozvinutiu tzv. nepriameho účinku, teda **povinnosti vykladať vnútroštátne právo v súlade so smernicou**. Okrem toho, aj v prípade, ak nie je konflikt medzi znením vnútroštátneho predpisu a smernicou, majú vnútroštátne orgány povinnosť pri výklade vnútroštátneho práva čo najviac zohľadniť tzv. efektívny účel (*effet utile*) smernice. **Preto pri aplikácii pravidiel obsiahnutých**

v Obchodnom zákonníku, ktoré transponujú určitú smernicu si nikdy nevystačíme iba so znením ustanovenia samotného kódexu, ale vždy musíme porovnať, či je predmetné ustanovenie riadne transponované, a aké následky je možné z prípadnej diskrepancie vyvodit'. V slovenskom právnom poriadku aj v súčasnosti nachádzame príklady nesprávnej transpozície, na ktoré si poukážeme neskôr (všeobecná časť práva obchodných spoločností, právna úprava úrokov z omeškania či obchodného zastúpenia).

Harmonizácia prebehla a naďalej postupuje vo všetkých oblastiach obchodného práva. V oblasti **práva nekalej súťaže** bola prijatá smernica o klamlivej a porovnávacej reklame,¹ hraničným príkladom je smernica o nekalých obchodných praktikách.² K najväčšiemu vplyvu európskeho práva na obchodné právo dochádza v oblasti **práva obchodných spoločností**. Postupne bolo prijatých mnoho smerníc práva obchodných spoločností. Zámery legislatívnych aktivít a potrebných zmien v smerniciach sú artikulované v Akčnom pláne pre modernizáciu práva obchodných spoločností.³ Európske právo prinieslo aj nové paneurópske formy obchodných spoločností: Európske zoskupenie hospodárskych záujmov, Európska spoločnosť – SE. Legislatívne práce na príprave nariadenia o „európskej s.r.o.“ (Societas privata) boli ukončené, avšak v súčasnosti sa pripravuje návrh smernice o spoločnostiach s jedným spoločníkom.⁴

V oblasti **obchodných záväzkových vzťahov** dochádza k harmonizácii iba výnimočne. Výsledkom transpozície je napríklad právna úprava úrokov z omeškania v Obchodnom zákonníku,⁵ podrobná právna úprava zmluvy o obchodnom zastúpení,⁶ ale harmonizácia má vplyv aj na právne následky prevodu podniku (zmluva o predaji podniku).⁷ Pre zmluvné obchodné právo prináša zásadné dôsledky aj **harmonizácia iných právnych odvetví**, napríklad spotrebiteľského práva. Napríklad smernica o spotrebiteľskej kúpnej zmluve predpokladá regresné nároky zo zodpovednosti za vady v rámci dodávateľskej reťaze, teda rýdzo v obchodnoprávných vzťahoch (tzv. B2B: business to business vzťahy).⁸

Z aktuálnych legislatívnych plánov vzťahujúcich sa aj na zmluvné obchodné právo môžeme spomenúť návrh **nariadenia o spoločnom európskom kúpnom práve (CESL)**,⁹ ktorý obsahuje určitý výsek všeobecnej úpravy záväzkového práva a úpravu kúpnej zmluvy, tak vo

¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/114/ES z 12. decembra 2006 o klamlivej a porovnávacej reklame (kodifikované znenie) (Text s významom pre EHP). Ú. v. EÚ L376/21, 27. 12. 2006.

² Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 („smernica o nekalých obchodných praktikách“). Ú. v. ES L 149, 11.6.2005, s. 22.

³ Oznámenie Komisie Európskemu Parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov Akčný plán: Európske právo obchodných spoločností a správa a riadenie spoločností – moderný právny rámec pre väčšiu angažovanosť akcionárov a udržateľné spoločnosti KOM (2012) 740 v konečnom znení.

⁴ Návrh smernice Európskeho Parlamentu a Rady o spoločnostiach s ručením obmedzeným s jedným spoločníkom KOM (2014) 212 v konečnom znení.

⁵ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/7/EÚ zo 16. februára 2011 o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách (text s významom pre EHP) (Ú. v. EÚ L 48, 23.2.2011, s. 1 – 10).

⁶ Smernica Rady 86/653/EHS z 18. decembra 1986 o koordinácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa samostatných obchodných zástupcov.

⁷ Smernica Rady 2001/23/ES z 12. marca 2001 o aproximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov.

⁸ Smernica 1999/44/ES Európskeho parlamentu a Rady z 25. mája 1999 o určitých aspektoch predaja spotrebného tovaru a záruk na spotrebný tovar.

⁹ Návrh nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady o spoločnom európskom kúpnom práve KOM (2011) 635 v konečnom znení.

vzťahoch podnikateľ a spotrebiteľ (B2C), ako aj vo vzťahoch medzi dvoma podnikateľmi, z ktorých jedným je tzv. malý alebo stredný podnikateľ (B2SME).

Okrem cielenej normotvornej činnosti už dlhšiu dobu sú k dispozícii rôzne **akademické**, resp. neštátne návrhy jednotnej právnej úpravy. Najznámejšími sú princípy UNIDROIT, ale aj tzv. **Landove princípy (Princípy európskeho zmluvného práva – PECL**: Publikované aj v slovenčine autorským kolektívom z Trnavskej univerzity v Trnave), resp. **návrh spoločného referenčného rámca (DCFR)**, mamutie dielo európskej komparatistiky (komentár v rozsahu skoro 5000 strán je prístupný pod: http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf), ponúkajúce pravidlá a interpretačné pomôcky, na ktoré sa môže odvolávať napríklad Súdny dvor (referenčný rámec), ale môžu slúžiť aj ako vzor pre vnútroštátneho zákonodarcu. Práve DCFR, ktoré je formulované aj ako zoznam pravidiel / ustanovení (Black letter rules), ako aj podrobný komentár, vrátane komparatívnych súvislostí (pozri vyššie prepojený komentár). Najnovšou aktivitou akademických kruhov je Európsky modelový zákon o obchodnej spoločnosti (s ručením obmedzeným).

V rámci zjednodušovania cezhraničného obchodu nemusí dochádzať iba k harmonizácii alebo unifikácii pravidiel správania sa (tzv. vecných noriem). Europeizácia obchodného práva v širšom chápaní zahŕňa aj vytvorenie európskych unifikovaných pravidiel pre posudzovanie rozhodného práva a právomoci súdov členských štátov v medzinárodných obchodných transakciách, teda časť právnej úpravy **európskeho medzinárodného práva súkromného a procesného**.